

KS. GRZEGORZ PYŻŁAK

TOWARZYSZENIE DUSZPASTERSKIE MAŁŻONKOM I RODZINOM

PASTORAL ACCOMPANIMENT TO MARRIED COUPLES AND FAMILIES

A b s t r a c t. In contemporary times many families feel lonely and face various types of crisis. Their faith in the presence of Christ in the Sacrament of Marriage is weakened and thus it makes it more difficult for them to create a relationship and may cause disappointment and discouragement in the undertaken new way of life. Therefore, one of the initiatives of the Church is to help spouses and parents to cope with the problems through pastoral care which aims at accompanying them in growing in their mutual love and in living the Gospel. Pastoral accompaniment can involve gathering of married couples and families, non-member families as well as mixed marriages of different religious affiliation into Catholic associations. These kinds of pastoral actions should contribute to creating a marriage and family-friendly environment in the parish.

Key words: pastoral accompaniment; forms of pastoral accompaniment; associations of married couples and families; non-member families; mixed marriages; married couples of different religious affiliation.

Wśród współczesnych wyzwań wobec życia małżonków i rodziców pojawia się problem towarzyszenia duszpasterskiego. W XXI wieku w nauczaniu Kościoła coraz częściej zwraca się uwagę na posługę duszpasterzy, a mianowicie na ich towarzyszenie narzeczonym, małżonkom i parom w duchowym wzrastaniu. Szczególny czas towarzyszenia małżonkom przypada zaraz po zawarciu sakramentalnego małżeństwa. Jedną z możliwości dotarcia do nich wraz z podjęciem dalszej formacji dają zreszenia rodzin, do których należą. Jednak często ta możliwość nie jest doceniana przez duszpasterzy. Bywa, że małżeństwa i rodziny należące do ruchów i wspólnot rodzin z wielkim trudem znajdują opiekę

Ks. dr hab. GRZEGORZ PYŻŁAK – adiunkt w Katedrze Duszpasterstwa Rodzin w Instytucie Teologii Pastoralnej i Katechetyki KUL; adres do korespondencji: Al. Raclawickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: gpyzio@kul.lublin.pl

duszpasterza. Autor artykułu pragnie dociec, jakiej pomocy duszpasterskiej potrzebują małżonkowie i rodziny zrzeszone, niezrzeszone, małżeństwa mieszane oraz o różnej przynależności religijnej. Mając na uwadze zaistniały problem, należałoby poszukać adekwatnych rozwiązań w celu prowadzenia skutecznego duszpasterskiego towarzyszenia wśród małżeństw i rodzin¹.

1. TOWARZYSZENIE DUSZPASTERSKIE

Pojęcie „duszpasterstwo” używane jest na określenie aktywności Kościoła, która urzeczywistnia w świecie zbawcze dzieło Chrystusa. Wywodzi się ono z biblijnego obrazu pasterza i owczarni, którą jako przenośnię zastosował Chrystus wobec uczniów i Kościoła (zob. Mt 9,36; Mk 6,34). W powszechnym rozumieniu duszpasterstwo dotyczy zorganizowanej działalności Kościoła polegającej na służbie człowiekowi przez głoszenie słowa Bożego, sprawowanie ofiary eucharystycznej i innych sakramentów, interpersonalne kontakty religijne oraz chrześcijańskie świadectwo życia².

Celem duszpasterstwa jest osiągnięcie określonych wartości przywracania człowiekowi samemu sobie przez uwalnianie go od zła, jednoczenia z Bogiem oraz wzajemnie ze sobą. Nawiązując do celu duszpasterstwa, można wskazać na aspekt soteriologiczny i eschatologiczny. Soteriologiczny ma doprowadzić do wyzwolenia człowieka z grzechu i śmierci, otworzyć na odkupienie i doprowadzić człowieka do zbawienia. Natomiast aspekt eschatologiczny ma doprowadzić do ostatecznego zjednoczenia wszystkich ludzi z Bogiem w Chrystusie na końcu czasów. Aspekty te składają się na budowanie i rozszerzanie Królestwa Bożego³.

Towarzyszenie duszpasterskie małżonkom i rodzinom postrzegane jest jako bycie przy nich, wspieranie ich w wybranej drodze życiowej, mobilizowanie do życia wiarą⁴. Jest to realizacja misji na wzór Chrystusa, który w czasie publicznej

¹ J. GOLEŃ, *Formacja osób przygotowujących się do działalności w duszpasterstwie*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin: KUL 2013, s. 762-763.

² Z. NARECKI, *Duszpasterstwo zwyczajne w parafii a urzeczywistnianie Kościoła*, Lublin: KUL 2001, s. 21.

³ J. KŁYS, *Podmiotowe uwarunkowania duszpasterstwa rodzin*, w: *Teologia małżeństwa i rodziny*, t. II, red. K. Majdański, Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej 1990, s. 130.

⁴ Nawiązując do towarzyszenia duszpasterskiego zazwyczaj odczytywane jest ono jako wezwanie do miłosierdzia i do rozeznawania duszpasterskiego wobec sytuacji, które nie odpowiadają temu, co proponuje Pan. BIURO PRASOWE STOLICY APOSTOLSKIEJ, „*Radość miłości*” owocem dwóch synodów poświęconych rodzinie, *OsRomPol* 37(2016), nr 5, s. 47.

działalności, wołał: „Nawracajcie się” (Mt 4,17). Wezwanie to powinno rozbrzmiewać również we wspólnocie Kościoła, odnosząc się do wszystkich jego członków⁵.

Duszpasterskie towarzyszenie małżonkom i rodzinom urzeczywistnia się przez działanie podstawowe i okazjonalne. Do działań podstawowych zalicza się przepowiadanie słowa Bożego, sprawowanie Eucharystii oraz posługę sakramentalną. Natomiast do działań okazjonalnych zalicza się odpowiedź na znaki czasu, które domagają się od Kościoła podejmowania konkretnych przedsięwzięć w określonych sytuacjach teraźniejszości⁶. Mają one na celu wspieranie człowieka w wypełnianiu jego powołania w wymiarze doczesnym i wiecznym. Ważne jest jednak, aby działania okazjonalne nie przesłaniały podstawowej służby duszpasterskiej. Zasadniczym jej ukierunkowaniem jest głoszenie Dobrej Nowiny o Jezusie Chrystusie, który przyszedł, aby uwolnić człowieka od tego, co go umniejsza w oczach Boga, a otworzyć mu dostęp do źródeł mocy duchowych, dzięki którym będzie stawał się dzieckiem Bożym⁷.

2. FORMY TOWARZYSZENIA DUSZPASTERSKIEGO

Towarzyszenie duszpasterskie wobec małżeństw i rodzin może być realizowane w formie zrzeczeń⁸, do których one należą, małżeństw niezrzeszonych oraz małżeństw mieszanych i o różnej przynależności religijnej.

a) Towarzyszenie zrzeczeniom małżeństw i rodzin

Wśród wypróbowanych sposobów duszpasterstwa małżeństw i rodzin mamy formację w ruchach, wspólnotach i stowarzyszeniach. W czasach współczesnych

---

⁵ Odnosi się również do struktur duszpasterskich i do wchodzących w ich skład osób, ponieważ w Kościele każdy jest przedmiotem duszpasterstwa również wtedy, gdy sam pełni urząd pasterza; ze względu na Chrystusa każdy jest Jego owcą. Zob. J. KŁYS, *Podmiotowe uwarunkowania duszpasterstwa rodzin*, t. II, s. 131.

⁶ „Znaki czasu” to zwrot ewangeliczny (Mt 16,3). Odnosi się on do zjawisk charakterystycznych dla danej epoki, które światło wiary pozwala widzieć i rozumieć w jakimś ważnym związku z historią zbawienia. Pojęciu temu odpowiednią rangę przywrócił Sobór Watykański II. Wyrażenie to przeszło do dokumentów soborowych, w szczególności do Konstytucji duszpasterskiej *Gaudium et spes*, do Dekretu o apostołstwie świeckich [dalej: DA], do Konstytucji o liturgii św. Wyrażenie „znaki czasu” używane jest również obecnie i zyskało głębokie znaczenie teologicznej interpretacji współczesnej historii.

⁷ J. SZKODOŃ, *Ewangelizacja w rodzinie i przez rodzinę*, w: *Rodzina jako Kościół domowy*, red. A. Tomkiewicz, W. Wieczorek, Lublin: KUL 2010, s. 240-241.

⁸ Papieska adhortacja apostolska *Christifideles laici* [dalej: ChL], mówiąc o różnych formach zrzeszonego uczestnictwa ludzi świeckich w życiu Kościoła, wymienia cztery formy zrzeczeń katolickich: stowarzyszenia, grupy, wspólnoty i ruchy (ChL 29).

zachęca się małżonków, aby podejmowali dalszą formację w zrzeszeniach katolickich. Wśród powodów takiego podejścia przywołuje się niebezpieczeństwa, na które narażeni są małżonkowie. Najczęściej wymienia się te, które wpływają na rozluźnienie więzi rodzinnych oraz relatywizację wierności małżeńskiej⁹. Małżonkowie w takich sytuacjach czują się bezradni wobec tendencji liberalizujących czy negujących religijny charakter małżeństwa. Z pomocą przychodzą wtedy ruchy i stowarzyszenia katolickie¹⁰. Należy zauważyć, że w działalność taką angażują się przede wszystkim wierni świeccy, którzy podejmują posługę przewodzenia w poszczególnych grupach. Często są zaangażowani w prowadzenie formacji oraz w działalność właściwą poszczególnym zrzeszeniom. Osoby takie wykazują głęboką miłość do Chrystusa i Kościoła oraz szczere pragnienie służby. Poza tym legitymują się solidnym przygotowaniem teologicznym oraz misją kanoniczną świadczącą o właściwym przygotowaniu merytorycznym i praktycznym, wydaną przez biskupa, uprawniającą ich do podejmowania nauczania w Kościele¹¹.

Sobór Watykański II naucza, że wierni mają prawo do tworzenia zrzeszeń katolickich, w których dążą do osobistego uświęcania się lub działalności ewangelizacyjnej oraz realizowania dzieł miłości bliźniego. Apostolstwo zespołowe pomaga człowiekowi w realizacji powołania, o którym naucza Dekret o apostołstwie świeckich, iż „spodobało się Bogu zjednoczyć wierzących w jeden Lud Boży i zespolić w jedno ciało” (DA 18). Dekret zwraca również uwagę na znaczenie stowarzyszeń katolickich, które stanowią pomoc poprzez przysposabianie ich członków do apostołstwa. Tak zorganizowane stowarzyszenia katolickie ułatwiają pracę apostołską i przynoszą okazalsze owoce, niż gdyby każdy działał na własną rękę (zob. DA 18).

⁹ G. PYŻŁAK, *Aktualność teologicznego ujęcia przysięgi małżeńskiej*, w: *Sakramentalna przysięga małżeńska w obliczu wyzwań współczesnego świata*, red. P. Landwójtowicz, S. Pawiński Opole: Redakcja Wydawnicza Uniwersytetu Wydziału Teologicznego UO 2017, s. 56-59.

¹⁰ Ruchy odnowy kościelnej są atrakcyjne ze względu na całkowitą swobodę wejścia oraz wyjścia z ruchu. Brak w nich stałych więzów organizacyjnych i jakiegokolwiek przymusu organizacyjnego. Natomiast stowarzyszenia działają na podstawie zatwierdzonych przez władzę kościelną statutów, z uwzględnieniem zwykłych form organizacyjnego działania, tj. zarząd, sprawozdania, tryb odbywania posiedzeń itp. E. WERON, *Budzenie olbrzyma. Laikat – Duchowość – Apostolstwo: Akcja katolicka*, Poznań: Pallottinum 1995, s. 91-100.

¹¹ Osoby takie winny spełniać następujące kryteria: stawiać na pierwszym miejscu powołanie do świętości, być odpowiedzialnym w wyznawaniu wiary katolickiej, dawać świadectwo trwałej i autentycznej komunii, przestrzegać zgodności życia z apostołskim celem Kościoła oraz być zaangażowanym w ludzką społeczność. H. KRZYSTECZKO, *Towarzystwo małżeństwu i rodzinie przez powierników rodzin*, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2011, s. 265; por. W. ŚMIGIEL, *Zrzeszenia rodzin katolickich w Polsce*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2(57)(2010), z. 6, s. 69-72.

W towarzyszeniu małżonkom i rodzinom istotną rolę do spełnienia mają duszpasterze. Możemy wyróżnić zasadniczo dwa sposoby obecności kapłana we wspólnotach. Pierwszy polega na jego obecności we wspólnotach i życiu jej charyzmatem. Jest on wtedy postrzegany jako niekwestionowany lider i na nim spoczywa odpowiedzialność za charyzmat i funkcjonowanie całego dzieła. Drugim sposobem jest obecność kapłana jako opiekuna, przedstawiciela hierarchii, spełniającego funkcje pasterskie (por. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* [dalej: KK 12]; ChL 30). Kapłan jest postrzegany przede wszystkim jako „brat”, kroczący wraz ze świeckimi drogą określonego doświadczenia duchowego. To on w ruchach i stowarzyszeniach odpowiada przede wszystkim za poprawność nauczania. Duszpasterz powinien czuwać, by w formacji małżonków i rodziców nie pomijano istotnych prawd wiary katolickiej. Ma także troszczyć się o kształtowanie zdrowego rozumienia nauki o Kościele i o wymiarze sakramentalnym życia chrześcijańskiego oraz o ukazywanie Eucharystii jako szczytu i źródła życia chrześcijańskiego¹².

Duszpasterz do służby we wspólnotach nie jest przez nią powoływany. Instrukcja Stolicy Apostolskiej o współpracy świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów stwierdza, że „każdy Kościół partykularny zawdzięcza swojego przewodnika Chrystusowi, ponieważ w istocie rzeczy to On obdarzył Kościół posługą apostolską i stąd żadna wspólnota nie ma prawa nadać jej sama sobie ani ustanowić jej w drodze delegowania”¹³. Jednak towarzyszenie duszpasterskie małżonkom i rodzinom zrzeszonym w ruchach i wspólnotach jest służbą hierarchiczną, która uobecnia Chrystusa jako Głowę i Pasterza Kościoła nie tylko przez oddanie i dyspozycyjność, lecz również przez podejmowanie odpowiedzialności za wspólnotę, a szczególnie za przekaz wiary i sprawowanie sakramentów (por. *Pastores dabo vobis* [dalej: Pdv] 22)¹⁴.

W adhortacji apostolskiej o formacji kapłańskiej *Pastores dabo vobis* Jan Paweł II precyzuje, że punktem odniesienia tej władzy jest Chrystus Sługa, który zaznaczał, że „nie przyszedł, aby Mu służono, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (por. Mk 10,45). Duszpasterz posługujący we wspólnotach

¹² Por. JAN PAWEŁ II, *Wszczepienie w Kościół*. Przemówienie do uczestników Międzynarodowej Konferencji Liderów Odnowy Charyzmatycznej, Rzym, 7.05.1981, w: *Wtedy stanął Piotr... Zbiór wypowiedzi papieskich skierowanych do Katolickiej Odnowy Charyzmatycznej od jej powstania do roku 2002*, Kraków: Wydawnictwo M 2001, s. 38-39.

¹³ STOLICA APOSTOLSKA, *Instrukcja o współpracy świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów*, n. 3, Watykan, 15.08.1997.

¹⁴ G. PYŻLAK, *Rola wspólnot rodzin w parafii*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, red. J. Goleń, D. Lipiec, Lublin: Wydawnictwo KUL 2016, s. 140-143.

świeckich musi wierzyć, że nauczanie Kościoła o charyzmatkach udzielanych przez Ducha św. osobom świeckim domaga się posłuszeństwa wiary. W relacji do świeckich potrzebna jest kapłanowi otwartość serca i umysłu oraz duch prawdziwej komunii kościelnej. Ten rodzaj służby Kościołowi ożywia i dynamizuje również duchowe życie kapłana (zob. Pdv 24).

Duszpasterz towarzyszący małżonkom i rodzinom powinien korzystać ze swego autorytetu przede wszystkim w sytuacjach niezdrowej rywalizacji pomiędzy odpowiedzialnymi za funkcjonowanie ruchu lub wspólnoty oraz wobec spraw niezgodnych z moralnością chrześcijańską. Nie dotyczy to ograniczania wolności osobom świeckim, a także kwestionowania kompetencji liderów świeckich. Duszpasterz ma obowiązek dbałości o rzetelną znajomość nauki Magisterium Kościoła oraz o wrażliwość umysłu i serca na natchnienia Ducha Świętego po to, aby mógł skutecznie spełniać posługę rozeznawania i nie mylić osobistych opinii z nauczaniem Kościoła¹⁵.

Nauczanie soborowe podkreśla, że wszyscy ochrzczeni „przez odrodzenie i namaszczenie Duchem Świętym”, uczestniczą w kapłaństwie powszechnym (por. KK 10). To uczestnictwo, oparte na sakramentach chrztu i bierzmowania, uzdalnia wierzących do współdziałania w ofiarowaniu Eucharystii, do przyjmowania sakramentów, do modlitwy i dziękczynienia oraz do dawania świadectwa życia i czynnej miłości. Sobór Watykański II akcentuje szczególnie płynące z sakramentów chrztu i bierzmowania zobowiązanie do apostołstwa¹⁶.

W adhortacji apostołskiej *Christifideles laici* Jan Paweł II zaznaczył, że „świeccy winni przyjmować ten dar z wdzięcznością i przez całe życie podchodzić do niego z głębokim poczuciem odpowiedzialności” (ChL 20). Odpowiedzialność ta wyraża się w ufnym przyjmowaniu licznych charyzmatów i w podejmowaniu różnych posług dla dobra wspólnoty. Papież stwierdza również, że „charyzmaty, urzędy, funkcje i posługi świeckiego katolika istnieją we wspólnocie i dla wspólnoty. Są uzupełniającym się nawzajem bogactwem, mającym służyć dobru wszystkich pod mądrym kierownictwem pasterzy” (ChL 20). Dlatego ważne jest, aby kapłan towarzyszący grupie był osobiście zaangażowany w ruch czy stowarzyszenie,

¹⁵ M. OZOROWSKI, *Ruchy kościelne wezwaniem do współodpowiedzialności za Kościół*, w: *Dziś i jutro ruchów kościelnych*, red. W. Nowacki, J. Czaplicki, Pelplin: Bernardinum 2005, s. 103.

¹⁶ Wiek XX nazywany jest wiekiem laikatu, ponieważ podczas Soboru Watykańskiego II zostały wypracowane następujące dokumenty: Dekret o apostołstwie świeckich, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym oraz Konstytucja dogmatyczna o Kościele, której IV rozdział poświęcony jest katolikom świeckim. Zob. Y. CONGAR, *Jalons pour une theologie du laicat*, Paryż: Edition du Cerf 1954, s. 76; por. K. MÖRSDORF, *Das konziliare Verständnis vom Wessen der Kirche*, w: *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 144(1975), h. 2, s. 396.

któremu asystuje. Mając przygotowanie teologiczne i będąc wyświęconym szafarzem, w Kościele powinien być dla świeckich szczególnie cenną osobą¹⁷.

Obecnie częstym problemem dla małżeństw i rodzin należących do ruchów i wspólnot jest brak systematycznej obecności duszpasterza. Świeccy w takiej sytuacji czują się pozostawieni sami sobie, bo kapłan jest przeciążony obowiązkami duszpasterskimi i nie poświęca im zbyt wiele czasu. Należy również zwrócić uwagę, że czasami duszpasterz chciałby decydować o wszystkim, nie licząc się ze zdaniem osób świeckich. Również ze strony świeckich zdarzają się postawy kładące się cieniem na wzajemne relacje. Chodzi o niechętnie nastawienie do kapłana, co jest często wyrazem błędnego rozumienia Kościoła, a dominującą rolę w ruchu lub wspólnocie przyznaje się charyzmatycznemu przywództwu¹⁸.

b) Towarzystwo małżeństwom niezrzeszonym

W towarzyszeniu małżonkom i rodzinom duszpasterze winni brać pod uwagę, że mieszkający na terenie parafii małżonkowie pragną wzrastać duchowo, nie należąc do wspólnot i ruchów religijnych. Papież Franciszek w adhortacji apostołskiej *Amoris laetitia* [dalej: AL] naucza, że wiele małżeństw wyłącza się zaraz po ślubie z aktywnego udziału we wspólnocie chrześcijańskiej, w której przebywają. Przyznaje jednak, że wielokrotnie to duszpasterze nie wykorzystują okazji, „podczas których (małżonkowie) pojawiają się na nowo, kiedy możemy zaproponować im ponownie w atrakcyjny sposób ideał małżeństwa chrześcijańskiego i zbliżyć ich do przestrzeni towarzyszenia” (AL 230).

Małżonkowie i rodzice potrzebują pomocy Kościoła w realizacji zadań, które wypływają z ich powołania. Sytuacja osób żyjących w sakramentalnym małżeństwie i rodzinie skupia się w znacznej mierze wokół problematyki realizowanych wartości, autorytetów osób je tworzących, realizowanych funkcji i zadań, osobowości małżonków i ich więzi, warunków materialnych itp. Ważnym zadaniem w towarzyszeniu duszpasterskim jest pomoc małżonkom i rodzinom przy rozwiązywaniu problemów moralno-religijnych. Do istotnych zadań małżonków należy szerzenie bezinteresownej miłości, wierności i uczciwości małżeńskiej, prawa do życia, rozwoju i odpowiedzialnego wychowania dzieci oraz świadczenie sobie obustronnego dobra.

Zadaniem duszpasterzy w rodzinach, które nie przynależą do ruchów i wspólnot religijnych, jest niesienie pomocy w znajdowaniu i rozwijaniu ewangelicz-

¹⁷ M. OZOROWSKI, *Ruchy kościelne wezwaniem do współodpowiedzialności za Kościół*, s. 102.

¹⁸ W. NOWACKI, *Uwagi o relacjach świeckich i duchownych w ruchach kościelnych*, w: *Dziś i jutro ruchów kościelnych*, s. 83.

nych ideałów. Duszpasterze powinni zachęcać wszystkie rodziny do wzrastania w wierze, ponieważ pracę nad małżeństwem i rodziną należy zaliczyć do stałych form duszpasterstwa zwyczajnego (Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin [dalej: DDR] 6). Obowiązkiem duszpasterzy jest podawać jasną wykładnię chrześcijańską na tematy dotyczące powołania świeckich w Kościele i świecie. Należy również uczyć patrzenia ich na życie i na pracę przez pryzmat wiary i moralności katolickiej, szukania praktycznych dróg działania na polach rzeczywistości doczesnych¹⁹.

Szczególną wartość podczas towarzyszenia duszpasterskiego stanowi uświadczenie społecznościom parafialnym trudności i zagrożeń współczesności. W tym celu ważne jest, aby usprawnić duszpasterstwo i poradnictwo małżeńsko-rodzinne, uaktywniać zawarte w grupach religijno-kościelnych pokłady zaufania i chęci współpracy, realizować powołaniową formację świeckich w poszczególnych dziedzinach życia społecznego, zawodowego, rodzinnego i kościelnego²⁰.

Godnymi poparcia w towarzyszeniu duszpasterskim małżonkom i rodzinom są inicjatywy sprawowane w praktyce, takie jak msze rodzinne, nauki rekolekcyjne, poradnictwo i nabożeństwa pozasakramentalne. Należy podkreślać znaczenie lektury Pisma Świętego, uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii, częstej spowiedzi i kierownictwa duchowego (por. AL 223, 227) oraz wspólnej modlitwy rodzinnej (AL 227). Warto wychodzić z propozycjami regularnego spotkania się małżeństw i rodzin w celu rozwoju życia duchowego i solidarności w konkretnych potrzebach (AL 223)²¹.

W towarzyszeniu rodzinom niezrzeszonym należałoby zwracać uwagę na tematy dotyczące płci, kultury języka, współżycia, czystości małżeńskiej, wstrzeźmliwości, miłości mężczyzny i kobiety itp. W ten sposób może być bardziej świadomie realizowane powołanie Kościoła, który oferuje małżonkom i rodzicom treści i propozycje praktyczne. Prowadzone duszpasterstwo ma zapoznawać małżonków i rodziców z deformacjami współczesnej cywilizacji, kształtować chrześcijańską godność oraz powołanie małżonków²².

¹⁹ Wskazania duszpasterskie Biskupów polskich dla towarzyszenia rodzinie w świetle posynodalnej adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*, s. 9, file:///C:/Users/gpyzio/Desktop/1508231827-WSKAZANIA%20DUSZPASTERSKIE%20BISKUPÓW%20POLSKICH%20DLA%20TOWARZYSZ_ENIA%20RODZINIE.pdf [dostęp: 25.03.2018].

²⁰ B. PERZANOWSKA, *Teresa Strzembosz i jej dzieło poradnictwa rodzinnego w Polsce*, Łomianki: „Fundacja Pomoc Rodzinie” 2010, s. 135-140.

²¹ M. BRZEZIŃSKI, *Życie duchowe rodziny*, w: *Rodzina jako Kościół domowy*, red. A. Tomkiewicz, W. Wieczorek, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, s. 339.

²² G. PYŻŁAK, *Marriage as a vocation*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 15(2016), z. 2, s. 163-164.

Papież Franciszek podkreśla znaczenie odwiedzania rodzin w domach. Wśród sposobów dotarcia do małżonków zwraca uwagę na wizytę duszpasterską²³. Może ona przyczynić się do rozwinięcia dialogu duszpasterskiego na temat sytuacji rodziny. Podczas wizyty duszpasterskiej można spotkać małżeństwa, które potrzebują wsparcia duszpasterskiego. Wizyta duszpasterska może pomóc w dotarciu do małżonków, którzy przeszli odpowiednią formację i wyrażają zgodę, aby podjąć się zadania towarzyszenia młodszemu małżeństwu w swoim sąsiedztwie poprzez spotkania z nimi oraz propozycję drogi rozwoju (por. AL 230).

Papież zwraca uwagę, że duszpasterstwo rodzin we współczesnych czasach musi być zasadniczo misyjne, wychodzące do ludzi. Dlatego, towarzysząc małżeństwom i rodzinom niezrzeszonym, podczas wizyty duszpasterskiej należy „zaprosić wszystkich członków rodziny na chwilę modlitwy jedni za drugich i także, aby powierzyć rodzinę w ręce Pana” (AL 227). Taka postawa może być zachętą do podejmowania wyzwań wypływających z wiary oraz otwierania się małżonków do dawania świadectwa wiary i miłości innym małżeństwom.

c) Towarzystwo małżeństw mieszanych oraz o różnej przynależności religijnej

Do innych form towarzyszenia małżonkom i rodzinom zaliczamy małżeństwa mieszane oraz o różnej przynależności religijnej. Kodeks Prawa Kanonicznego [dalej: KPK] małżeństwo mieszane definiuje jako „Małżeństwo między dwiema osobami ochrzczone, z których jedna została ochrzczone w Kościele katolickim lub po chrzcie została do niego przyjęta i formalnym aktem od niego się nie odłączyła, druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty niemającej pełnej łączności z Kościołem katolickim” (KPK, kan. 1124)²⁴. Pojęcie to odnosi się do każdego małżeństwa, zawieranego między stroną katolicką a stroną ochrzczone, niepozostającą jednak w pełnej komunii z Kościołem katolickim²⁵.

Przy podejmowaniu towarzyszenia duszpasterskiego nad małżeństwami mieszanymi należałoby najpierw uświadomić sobie szczególną troskę, jaką dusz-

²³ Por. D. LIPIEC, *Wizyta duszpasterska zwana kolędą szansą aktywizacji religijnej rodzin w parafii*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, s. 119-133.

²⁴ PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium ekumeniczne, Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* [dalej: DE], 25.03.1993, nr 143.

²⁵ Określenie stosowane przez Kodeks Prawa Kanonicznego poddawane jest krytyce przez niektóre środowiska. W jego miejsce proponują one np. „małżeństwa o różnej przynależności wyznaniowej”, „małżeństwa o różnej przynależności kościelnej”, a także „małżeństwa o niejednakowej przynależności wyznaniowej (czy kościelnej)”. Zob. Z.J. KIJAS, *Kwestia małżeństw mieszanych we współczesnym dialogu ekumenicznym*, w: *Małżeństwa mieszane*, red. Z.J. Kijas, Kraków: PAT 2000, s. 21; W. BAR, *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, s. 531-532.

pasterze powinni pełnić wobec wiernych w zakresie formacji duchowej i moralnej w dziedzinie małżeństwa i rodziny. W towarzyszeniu duszpasterskim powinno zwracać się uwagę na to, aby katolickiemu małżonkowi i dzieciom zrodzonym z małżeństwa mieszanego nie zabrakło pomocy duchowej do wypełnienia jego obowiązków²⁶.

Problem w małżeństwach mieszanych i potrzeba towarzyszenia duszpasterskiego dotyczy przede wszystkim pójścia na pewne ustępstwa związane z wychowywaniem dzieci w duchu jednego z Kościołów, które może wywołać sprzeciw i niezadowolenie jednej ze stron²⁷. Dlatego do problemów przeżywanych w małżeństwach mieszanych odnosi się Katechizm Kościoła Katolickiego, przypominając o jego wadze. Naucza on, że różnica wyznania nie stanowi przeszkody do zawarcia małżeństwa w sytuacji, gdy małżonkowie potrafią dzielić się tym, co otrzymali od swojej wspólnoty. Ważne jest, aby potrafili uczyć się od siebie sposobu przeżywania swojej wierności wobec Chrystusa (zob. KKK 1634). Katechizm zachęca do prowadzenia dialogu ekumenicznego wśród różnych wspólnot chrześcijańskich. Dzięki niemu można zorganizować wspólne duszpasterstwo małżeństw mieszanych, którego zadaniem jest pomoc małżeństwom w przeżywaniu ich szczególnej sytuacji w świetle wiary. Duszpasterstwo takie niosłoby pomoc w przewycięzaniu napięć między zobowiązaniami, jakie małżonkowie mają wobec siebie, a zobowiązaniami wobec swoich wspólnot eklesjalnych. Mogłoby ono zachęcać do rozwijania tego, co jest wspólne w wierze małżonków i odpowiedniego odniesienia do tego, co powoduje jeszcze podziały (zob. KKK 1636).

Należy zauważyć, że Katechizm Kościoła Katolickiego na centralnym miejscu stawia małżeństwo mieszane, a dopiero później wyraża troskę o duszpasterską opiekę nad nim. Podobnie do tego zjawiska podchodzi *Dyrektorium ekumeniczne*. Dokument ten stwierdza, że troska Kościoła powinna polegać na „podtrzymywaniu trwałości i stałości nierozzerwalnego węzła małżeńskiego i wynikającego zeń życia rodzinnego” (DE 144).

Towarzyszenie duszpasterskie małżeństwom mieszanym pozwala kontynuować naukę Kościoła, który spogląda na te małżeństwa od strony ich potrzeb i trosk, ale również i niebezpieczeństw. W obecnych czasach zauważa się ze strony Kościoła w większym stopniu uszanowanie sumienia strony niekatolickiej, która „może odczuwać podobne zobowiązanie ze względu na swe własne zaangażowanie chrześcijańskie” (DE 150). Należy zwrócić uwagę, że bardziej niż

---

²⁶ Por. W. BAR, *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, s. 537-541.

²⁷ J. KRZYWDA, *Ewolucja zasad i norm dotyczących małżeństw mieszanych w świetle wymogów Kodeksu Prawa Kanonicznego Kościoła katolickiego*, w: *Małżeństwa mieszane*, s. 86-87.

dotychczas *Dyrektorium ekumeniczne* dopuszcza możliwość udziału w celebrowaniu małżeństwa szafarza z Kościoła lub wspólnoty eklezjalnej strony niekatolickiej. Może on podczas liturgii zaślubin odczytać Pismo Święte, wypowiedzieć słowa krótkiej zachęty i pobłogosławić związek (zob. DE 158).

Należy zwrócić uwagę, że trudniejsza jest sytuacja strony katolickiej żyjącej w związku z osobą innej religii, np. nieochrzczonej, która deklaruje się jako niewierząca, niż w małżeństwie mieszanym. Podobne trudności występują wtedy, gdy w małżeństwie osób ochrzczonych jedna ze stron nie chce żyć zobowiązaniami wypływającymi z wiary. Papież Franciszek w adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* naucza, że „miłowanie współmałżonka niewierzącego, obdarzanie go szczęściem, ulżenie jego cierpieniom i dzielenie z nim życia jest prawdziwą drogą uświęcenia. Z drugiej strony miłość jest darem od Boga i tam, gdzie się szerzy, pozwala odczuć swoją przemieniającą moc” (AL 228). Dlatego tym bardziej kierowana jest zachęta do duszpasterzy, aby nie bali się podejmować towarzyszenia stronie katolickiej, zrzeszonej lub niezrzeszonej, ale przede wszystkim żyjącej w małżeństwie mieszanym lub o różnej przynależności religijnej. Realizacja tego wyzwania może przyczynić się do gorliwszego wypełniania zobowiązań małżeńskich oraz wzrostu duchowego małżonków.

ZAKOŃCZENIE

Proces towarzyszenia duszpasterskiego małżonkom i rodzinom powinien być kontynuowany po zawarciu przez nowożeńców sakramentu małżeństwa dla dalszej formacji i sukcesywnego włączania ich w życie wspólnoty parafialnej. W celu właściwego podejścia do tego wyzwania należy zwrócić uwagę na formację samych duszpasterzy. To duszpasterze powinni zachęcać małżonków i rodziców do wzrastania w wierze i pełnienia dzieł apostolskich²⁸.

W towarzyszeniu małżonkom i rodzinom duszpasterze spotykają się z różnymi wyzwaniami. Cieszy fakt, że w pracy duszpasterskiej spotykają się oni z małżeństwami, które poddają się dalszej formacji w ruchach i stowarzyszeniach katolickich. Daje to sposobność do permanentnej formacji, ukazywania znaczenia duchowości rodziny, modlitwy i uczestnictwa w niedzielnej Eucharystii. Duszpasterze winni również chętnie uczestniczyć w spotkaniach małżeństw i rodzin, zachęcając ich do regularnego spotykania się w celu krzewienia rozwoju życia duchowego i solidarności w konkretnych potrzebach życiowych.

---

²⁸ Por. M. FIAŁKOWSKI, *Działalność apostolska rodziny w środowisku lokalnym*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, s.153-167.

Towarzystwo duszpasterskie powinno obejmować również rodziny niezrzeszone. Docieranie do nich z orędziem zbawienia może przybierać inne formy. Stanowią one ważny element zarówno w życiu parafii, jak i w niesieniu pomocy i dawaniu świadectwa wobec innych małżeństw i rodzin.

Również osoby żyjące w małżeństwach mieszanych nie powinny być pozostawione bez opieki ze strony Kościoła. Towarzystwo duszpasterskie nie powinno polegać jedynie na przeciąganiu strony akatolickiej na stronę katolicką, ale na dowartościowaniu ich wzajemnego duchowego bogactwa. Może ono służyć również wzajemnemu zrozumieniu i budowaniu jedności. Dlatego każdy małżonek powinien lepiej poznać przekonania religijne drugiej strony oraz naukę i praktyki religijne Kościoła lub wspólnoty eklezjalnej, do której współmałżonek przynależy. Aby dopomóc obojgu małżonkom żyć wspólnym dla nich dziedzictwem chrześcijańskim, trzeba im przypominać, że wspólnotowa modlitwa jest istotna dla ich harmonii duchowej.

Towarzystwo małżeństwom mieszanim i o różnej przynależności religijnej może sprzyjać prowadzeniu dialogu pomiędzy małżonkami, który stanie się drogą do ich wzajemnej harmonii, zgody i stałości w miłości. Należy zauważyć, że w ten sposób małżeństwa mieszane mogą stać się nie tyle zagrożeniem dla jedności Kościołów, do których należą, co raczej pierwszym środowiskiem prawdziwego ekumenizmu. W realizacji tego postulatu potrzeba jednak wielkiego wysiłku nie tylko samych małżonków, ale przede wszystkim troski ze strony duszpasterzy ich Kościołów.

BIBLIOGRAFIA

- BAR Wiesław, Duszpasterstwo małżeństw mieszanych, w: Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013, s. 531-546.
- BRZEZIŃSKI Mirosław, Życie duchowe rodziny, w: Rodzina jako Kościół domowy, red. A. Tomkiewicz, W. Wieczorek, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, s. 333-345.
- CONGAR Yves, Jalons pour une theologie du laicat, Paryż: Edition du Cref 1954.
- FIAŁKOWSKI Marek, Działalność apostolska rodziny w środowisku lokalnym, w: Duszpasterstwo rodzin w parafii, red. J. Goleń, D. Lipiec, Lublin: Wydawnictwo KUL 2016, s. 153-167.
- FRANCISZEK, Posynodalna adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, O miłości w rodzinie, Kraków: Wydawnictwo M 2016.
- JAN PAWEŁ II, Wszczępienie w Kościół. Przemówienie do uczestników Międzynarodowej Konferencji Liderów Odnowy Charyzmatycznej, Rzym, 7.05.1981, w: Wtedy stanął Piotr... Zbiór wypowiedzi papieskich skierowanych do Katolickiej Odnowy Charyzmatycznej od jej powstania do roku 2002, Kraków: Wydawnictwo M 2001, s. 38-39.

- JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostolska *Christifideles laici*. O powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II, Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1995.
- JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*. Do biskupów, do duchowieństwa i wiernych o formacji kapłanów we współczesnym świecie, Wrocław: TUM Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1995.
- KIJAS Zdzisław J., Kwestia małżeństw mieszanych we współczesnym dialogu ekumenicznym, w: *Małżeństwa mieszane*, red. Z.J. Kijas, Kraków: PAT 2000, s. 19-27.
- KLYS Jan, Podmiotowe uwarunkowania duszpasterstwa rodzin, w: *Teologia małżeństwa i rodziny*, t. II, red. K. Majdański, Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej 1990, s. 111-161.
- KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin, Warszawa: Fundacja Vita Familiae 2003.
- KRZYSTECZKO Henryk, Towarzystwo małżeństwu i rodzinie przez powierników rodzin, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2011.
- KRZYWDA Józef, Ewolucja zasad i norm dotyczących małżeństw mieszanych w świetle wymogów Kodeksu Prawa Kanonicznego Kościoła katolickiego, w: *Małżeństwa mieszane*, red. Z.J. Kijas, Kraków: PAT 200, s. 75-93.
- LIPIEC Dariusz, Wizyta duszpasterska zwana kołędą szansą aktywizacji religijnej rodzin w parafii, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, red. J. Goleń, D. Lipiec, Lublin: Wydawnictwo KUL 2016, s. 119-133.
- MÖRSDORF Klaus, Das konziliare Verständnis vom Wessen der Kirche, w: *Archiv für katholisches Kirchenrecht* 144(1975), h. 2, s. 387-401.
- NARECKI Zbigniew, Duszpasterstwo zwyczajne w parafii a urzeczywistnianie Kościoła, Lublin: Wydawnictwo KUL 2001.
- NOWACKI Wojciech, Uwagi o relacjach świeckich i duchownych w ruchach kościelnych, w: *Dziś i jutro ruchów kościelnych*, red. W. Nowacki, J. Czaplicki, Pelplin: Bernardinum 2005, s. 77-97.
- OZOROWSKI Mieczysław, Ruchy kościelne wezwaniem do współodpowiedzialności za Kościół, w: *Dziś i jutro ruchów kościelnych*, red. W. Nowacki, J. Czaplicki, Pelplin: Bernardinum 2005, s. 99-106.
- PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIAN, Dyrektorium ekumeniczne. Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu, 25.03.1993.
- PERZANOWSKA Benedykta, Teresa Strzembosz i jej dzieło poradnictwa rodzinnego w Polsce, Łomianki: „Fundacja Pomoc Rodzinie” 2010, s. 135-140.
- PYŻŁAK Grzegorz, Marriage as a vocation, „Rocznik Teologii Katolickiej” 15(2016), z. 2, s. 161-178.
- PYŻŁAK Grzegorz, Rola wspólnot rodzin w parafii, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, red. J. Goleń, D. Lipiec, Lublin: Wydawnictwo KUL 2016, s. 135-152.
- PYŻŁAK Grzegorz, Aktualność teologicznego ujęcia przysięgi małżeńskiej, w: *Sakramentalna przysięga małżeńska w obliczu wyzwań współczesnego świata*, red. P. Landwójtowicz, S. Pawiński, Opole: Redakcja Wydawnicza Uniwersytetu Wydziału Teologicznego UO 2017, s. 51-64.
- STOLICA APOSTOLSKA, Instrukcja o współpracy świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów, n. 3, Watykan, 15.08.1997.
- SZKODOŃ Jan, Ewangelizacja w rodzinie i przez rodzinę, w: *Rodzina jako Kościół domowy*, red. A. Tomkiewicz, W. Wiczorek, Lublin: Wydawnictwo KUL 2010, s. 233-243.
- ŚMIGIEL Wiesław, Zrzeszenia rodzin katolickich w Polsce, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 2(57)(2010), z. 6, s. 69-72.
- WERON Eugeniusz, *Budzenie olbrzyma. Laikat – Duchowość – Apostolstwo: Akcja katolicka*, Poznań: Pallottinum 1995.

Wskazania duszpasterskie Biskupów polskich dla towarzyszenia rodzinie w świetle posynodalnej adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia*, s. 9, file:///C:/Users/gpyzio/Desktop/1508231827-WSKAZANIA%20DUSZPASTERSKIE%20BISKUPÓW%20POLSKICH%20DLA%20TOWARZYSZ_ENA%20RODZINIE.pdf [dostęp: 25.03.2018].

TOWARZYSZENIE DUSZPASTERSKIE MAŁŻONKOM I RODZINOM

Streszczenie

We współczesnych czasach wiele rodzin odczuwa osamotnienie i przeżywa różnego rodzaju kryzysy. Towarzyszy temu osłabienie wiary w obecność Chrystusa w sakramencie małżeństwa, co utrudnia budowanie wspólnoty i może rodzić rozczarowanie i zniechęcenie wobec podjętej drogi życia. Dlatego jedną z inicjatyw Kościoła jest wyjście naprzeciw problemom przeżywanym przez małżonków i rodziców poprzez działania duszpasterskie zmierzające do niesienia im odpowiedniej pomocy, aby wzrastali w miłości i przeżywaniu Ewangelii. Jedną z inicjatyw jest towarzyszenie duszpasterskie, które powinno obejmować: zrzeczenia małżeństw i rodzin, małżeństwa niezrzeszone, jak również małżeństwa mieszane oraz o różnej przynależności religijnej. Tego typu działania duszpasterskie powinny przyczynić się do stworzenia w parafii środowiska przyjaznego małżeństwu i rodzinie.

Słowa kluczowe: towarzyszenie duszpasterskie; formy towarzyszenia duszpasterskiego; zrzeczenia małżeństw i rodzin; małżeństwa niezrzeszone; małżeństwa mieszane oraz o różnej przynależności religijnej